

בס"ד. ר"ד יום ה' כ"ג מנחם-אב, ה'תשי"ט.

— למנהלי ארגון "הלל", בחדרו הק' —

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כפי הרשום בזכרוני, דובר בפגישתנו הקודמת שכל אחד ואחד צריך ללכת "מחיל אל חיל". וכיון שבינתיים עברה שנה, מסתמא כל אחד מאתנו נעשה יעיל יותר. אשמח לשמוע בשורות טובות על ההישגים שלכם.

*

שאלה: תיבת "חייל" פירושה גם איש צבא. האם יש קשר בין ענין זה לענין ההליכה "מחיל אל חיל"?
כ"ק אדמו"ר שליט"א: אכן. חייל חייב להילחם; הוא חייב להתעלות אפילו בניגוד לרצונו.

*

שאלה: מדוע לא בחרה תנועת ליובאוויטש לבוא לארץ-ישראל במקום לארה"ב?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: תנועת ליובאוויטש הגיעה לארה"ב בשנת ת"ש, בזמן שהמנדט הבריטי בארץ-ישראל הי' במלוא תוקפו. כאשר ישנה מדה מוגבלת של אנרגי, והכוונה היא לנצלה בתכלית היעילות — יש להפעיל את האנרגי' במקום שבו אפשר יהי' לנצלה בתכלית היעילות.
שאלה: האם כוונת הרבי היא שכאן ישנם יותר יהודים שיוכלו להיעזר ברעיונות התנועה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בברוקלין ישנה אפשרות גדולה יותר לסייע לאנשים רבים יותר מאשר בתל-אביב.

שאלה: האם זוהי הסיבה לכך שהתנועה בחרה בברוקלין, ולא בעיר אחרת כגון שיקאגו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הסיבה האמיתית היא משום שכ"ק מו"ח אדמו"ר רצה להיות במקום שבו יוכל להשפיע על מספר גדול של

תלמידים, ודבר זה יכול להיעשות בנקל יותר בברוקלין מאשר בבאָלטימאָר או בשיקאָגאָ.

שאלה: אילולא הי' אז המנדט הבריטי בא"י, האם הי' בוחר ללכת לא"י?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איני סבור כן. אין שם כל האפשרויות שישנן בארה"ב.

שאלה: האם תנועת ליובאָוויטש באה לארה"ב כולה בכת אחת, או שבאו כיחידים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: קהילות של ליובאָוויטש נתייסדו בארה"ב כבר לפני למעלה מחמישים שנה, והם הזמינו לכאן את כ"ק מו"ח אדמו"ר, כדי להצילו באמצעים מדיניים מפולין שהיתה תחת כיבוש הגרמנים. החסידים בארה"ב פעלו בנושא זה באמצעות משרד החוץ ("סטייט דיפארטמנט"). הם הסבירו למשרד החוץ את המעלות בכך שהמנהיגות שלו תהי' כאן בארה"ב, והצליחו — באמצעות שגרירות ארה"ב בברלין — להביא לעזיבתו את פולין ולביאתו לארה"ב.

יחד עם זאת, הנני סבור, שגם אילו היתה הברירה לבחור בין שני מיליוני יהודים בארה"ב ובין מאות אלפי היהודים שהיו אז בא"י, שכבר יסדו שם ישיבות ועניני יהדות — הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר בוחר את שדה הפעולה הקשה יותר כדי לפעול בו, ולא את הנוח יותר. האתגר הוא גדול יותר כאן בברוקלין.

שאלה: הרי ליובאָוויטש היא תנועה מסודרת ושיטתית, וא"כ מתאים לה יותר להיות בא"י, שבה "האורטודוקסים החדשים" ("ניאר-אורטודוקס")² אינם סובלים חלק מהקשיים שבנ"י סובלים בגולה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין זה קשור לכך שליובאָוויטש היא אורטודוקסית או שהיא תנועה מסודרת ושיטתית; השאלה הנוגעת לענינו היא — אם לבחור מקום שבו אין אחרים שיכולים לסייע, או לבחור מקום שבו אפשר לנוח שתיים-עשרה או חמש-עשרה שעות ביום. הדבר אינו תלוי בעקרונות שבשמם פועלים, אלא אם האדם מחפש דרך קלה להשתמש מההשתדלות לפעול דבר-מה, ובמשך תקופת זמן מסוימת.

כ"ק מו"ח אדמו"ר חיפש תמיד דבר שקשה להביא לידי ביצוע,

(2) כינוי ליהודים שדגלו בשמירת תומ"צ יחד עם מעורבות בחברה הכללית (המור"ל).

דבר שאף אחד לא רצה לעשות מרצונו, והתחיל לפעול בו בצעדים מהפכניים. בשנת ת"ש היתה היהדות האורתודוקסית בארה"ב בירידה, בארץ ישראל — בעלי, ובאירופה — בערך באותה דרגה כפי שהיתה קודם לכן. ולכן, כששמע כ"ק מו"ח אדמו"ר שהחסידים משתדלים להביאו לארה"ב — היתה מחשבתו הראשונה שזהו המקום שבו המרץ שלו יוכל לבוא לידי פועל בתכלית השלימות.

ה"ניאו-אורתודוקסי" מנסה להילחם בהתבוללות כשהיא עדיין בבחינת "זרע" בלבד, והרי נקל הרבה יותר לבטל תופעה מסויימת כשהיא רק בתחלתה מאשר לאחר שהגיעה לצמיחה מלאה.

שאלה: האם הרבי אינו מודאג מהתבוללות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו הענין העיקרי המעסיק אותנו. לפני עשרים שנה היו שלש סיבות להתבוללות: (א) בריחה והשתמטות, (ב) ...³ (ג) הצלה. עתה סיבות אלו כבר אינן קיימות, ולכן ההתבוללות נחשבת כדבר שלילי ע"י כל שלש הקבוצות בין היהודים בארה"ב.

*

שאלה: אבקש מהרבי לבאר את גישתו — הפרשנות של ליובאוויטש — לענין הדביקות.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לכל אדם — מצד הקשר שלו עם הקב"ה — אין שום הגבלות על מה שביכלתו להשיג, מאחר שיש ברשותו לא רק הכחות שלו, אלא גם צינור פתוח לקבלת כחות נוספים מלמעלה.

כאשר צינור זה הוא פתוח, הרי זה נקרא בשם "דביקות". אדם יכול להיות במרחק רב מ"תחנת הכח", והוא יכול להתקרב אלי' יותר ויותר, עד כדי כניסה ל"תחנת הכח" עצמה, ואז יכול הוא להיעשות חלק ממציאות זו שאנו קוראים "הקב"ה". — זוהי תכלית הדביקות.

אין פירוש הדבר שהנפש עוזבת את הגוף, משום שגם הגוף נברא ע"י הקב"ה. לא זו בלבד שהגוף מתקרב אל הקב"ה יותר ויותר, אלא שהוא מאבד את מציאותו בדביקותו באלקות; ויחד עם זאת, מיד לאח"ז יכול הוא לאכול סעודת שבת, ולאחרי הבדלה לצאת לעסקיו וכו'. אין זה דומה ל"נירוואנא"⁴.

במצב של דביקות אין לאדם מציאות משלו, אלא הוא חלק

(4) מצב תודעתי של התנתקות מהעולם (המו"ר).
(המו"ר).

(3) חסר (המו"ר).

ממציאותו של הקב"ה, החודר ומתפשט בכל מציאות האדם בכחו האלקי. התפשטות זו אינה בהעלם והסתר, אלא היא פועלת בגוף כשם שפועלים הלב, הרגל וכו' ממש.

האלקות חייבת לחודר לא רק במעשיו של האדם, אלא גם בהבנתו ובשכלו. קיום מצוה הוא המעשה עצמו, כמו הנחת תפילין על הראש; אבל אפשר להניח את התפילין על הראש ובאותה עת לחשוב אודות עסקים או "פוליטיקה"... מצב זה נקרא בשם "מחשבות זרות" — מחשבות שנמצאות בעולם זה.

כמו-כן, אפשר לחשוב על פירוש המלות עצמם, אבל באופן שהדבר נוגע רק להבנה השכלית, ואינו נמשך בעומק יותר; ואילו כאשר אומרים את הברכה מתוך התלהבות — אזי הדבר אינו משפיע רק על ההבנה, אלא גם על הרגש. ואם התלהבות זו היא ביתר עומק וביתר חוזק — אזי יכולה היא להביא את האדם למצב של התפעלות עצומה ("עקסטאזי"), עד שהוא שוכח את סביבתו. פירוש הדבר הוא שהאלקות חדרה בכל חלקי האדם.

מצוה יכולה להתקיים גם באופן מוגבל בלבד; אבל כאשר מקיימים את המצוה בתכלית השלימות — אזי הדבר מביא את האדם לידי התפעלות עצומה, והדבר מביא לתנועות הראש, ולתנועות בלתי-רצוניות אחרות, הנעשות תחת השפעתה של המצוה. מכאן נובע הפתגם אודות הבעש"ט⁵, שבכל יום קודם התפלה הי' מתיירא שמא לא יישאר בחיים לאחר פעילות זו.

*

שאלה: שבתי צבי וההולכים בעקבותיו השתמשו בתורת הקבלה והסוד כדי להתנתק מקיום ההלכה, מאחר שהם סברו שהקבלה היא הדרך הנכונה עבורם. האם יתכן שזוהי סיבת התנגדותו של הגאון מווילנא לתורת החסידות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בנוגע להשוואת תנועתו של שבתי צבי לתנועת החסידות — הרי לכל תנועה המתיסדת על-ידי אדם מישראל יש נקודה משותפת כלשהי, שהרי היא נוסדה ע"י יהודי.

שבתי צבי הי' אמנם תלמיד-חכם — לא רק בקבלה, אלא גם בהלכה — אבל לאחר מספר שנים הוא סטה מהדרך הנכונה, ושיטתו

(5) ראה תו"מ ח"י"ח ע' 159. וש"נ.

הפכה לשיטה שלא זו בלבד שהיא סוטה מדרך היהדות, אלא היא ההיפך הגמור מדרך היהדות.

תורת החסידות והקבלה נקראות בזוהר בשם "פנימיות", ומזה גופא מובן שמוכרח להיות גם ענין של "חיצוניות". הקבלה אינה דבר שאפשר לפרקו לחלקים ולהשליך חלק אחד החוצה; אם מקבלים חלק אחד ממנה — בהכרח לקבל גם את החלק השני. מי שמגיע למסקנא המנוגדת להלכה — פירוש הדבר שהוא סוטה מהדרך.

אדם הגיוני מוכרח להגיע למסקנא שתורת הקבלה והחסידות מוכרחות להתקיים, כי בלעדיהן חסר דבר־מה; והוא הדין בעניננו — שמי שמקבל את תורת הקבלה ושולל את ההלכה, ה"ה שולל דבר שהוא חלק מתורת הקבלה עצמה; הוא שולל את הבסיס שעליו הוא עומד.

הגאון מווילנא לא שלל את הקבלה⁶, שהרי היתה לו חבורת תלמידים משלו והוא למד עמהם קבלה. דעתו היתה שאין ללמד קבלה לקבוצה גדולה של אנשים, אלא רק לקבוצה נבחרת, משום ששאר האנשים אינם מסוגלים לתפוס את תורת הקבלה, ועליהם להסתפק בהלכה בלבד; אבל גם לדעתו מוכרחת להיות מעליהם קבוצה נבחרת הלומדת קבלה.

שבתי צבי שלל את ההלכה. בזמנו של שבתי צבי היתה קבוצה של כמרים "קתולים" שתרגמו כתבי־יד של תורת הקבלה ולמדו קבלה; אבל לימוד זה אינו נחשב לקבלה יהודית, שהרי ה"קתולים" לא הניחו תפילין, כשם שאדם יכול ללמוד קבלה ב"סורבון", ב"ברוקלין קאָלעדזש" או באוניברסיטה אחרת אחרת מבלי להניח תפילין. הקבלה האמיתית אינה יכולה להיות נפרדת מההלכה⁷.

*

שאלה: כיצד עלי להתחיל בהשפעה על התלמידים? האם עלי להתחיל לדבר עמהם אודות התלהבות וכו', או על קיום המצוה בפועל בלבד?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בזמננו יש צורך לבחור לכאור"א גישה המיוחדת לו, ואם אפשר "לתפוס" אותו באמצעות התלהבות ודביקות — יש לעשות זאת באופן זה; אבל העיקר הוא מעשה בפועל, אלא שכל אחד יכול לבחור את הגישה שלו לכך.

(7 חסר קצת (המו"ל)).

(6 ראה גם אג"ק חכ"ג ע' 117. וש"נ.)

אם המשפיע משער שניתן לפעול על קהילתו או על שומעיו ביתר הצלחה ע"י הסברת ענין ההתלהבות — עליו לבחור בדרך זו.

הטעות היא במקרה שהוא מתחיל בענין מסויים, אבל אינו ממשיך ומתקדם הלאה: אם הוא מתחיל בענין המעשה, בקיום המצוה בפועל — אזי החלק העיקרי והחיוני בידו, ואפילו אם לאחר-מכן אוחזת תרדמה את השומעים — הרי השיג כבר את העיקר; אבל אם הוא מתחיל להסביר להם את ענין הדביקות או ההתלהבות, ואז אוחזת אותם תרדמה — לא ידעו אודות החלק החשוב ביותר, שהוא מעשה בפועל.

*

שאלה: אני נתקל במספר גדול של ילדים המביעים מרירות נגד הוריהם. האם יכול הרבי להציע גישה כדי להפוך מרירות זו לאהבה?
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אף שאין רפואה כללית אחת שתתאים לכל אחד, מ"מ, ישנה נקודה אחת משותפת:

כשהילד גדל ומתבגר, מן ההכרח שייתקל בדרוכו בקשיים ובמכשולים. העולם משתנה, גופו משתנה, והדבר מערים בפניו מכשולים; הדרך שלפניו אינה קלה ללכת בה.

ולכן, אם אין לו אופי חזק מספיק כדי לומר לעצמו שמחובתו להתגבר על מכשולים אלו — אפילו אם הדבר קשור עם המאורע החשוב ביותר בחייו — נאלץ הוא למצוא מישהו כדי להצביע עליו ולהטיל עליו את האשמה, בבחינת "שעיר לעזאזל".

הוא נאלץ לבחור באביו או באמו כדי להטיל עליהם את האשמה, שכן, האדם היחיד שהי' עמו במשך כל ימי חייו הוא ההורה; את המורה הוא מכיר שנה או שנתיים בלבד, ואילו את הקשיים הוא חווה עוד קודם לכן. ולכן, אם יש באפשרותו להפנות אצבע מאשימה כלפי אביו או אמו — אזי בידיו אמתלא מושלמת.

עליך להסביר לשומעין את הסיבה האמיתית לכך שהם בחרו את הוריהם כמטרה להאשמותיהם, אבל אין להדגיש נקודה זו יתר על המדה. למחרת, או ביום שלאחר-מכן, תחושת המרירות שלהם תתמעט. אין לצפות מהם לעמוד על רגליהם מיד ביום הראשון ולהכריז "אשמנו".

*

שאלה: מהו ההסבר לעובדה שהבחנתי בה, שהנהגת ליובאוויטש עברה מדור לדור דרך בת ולא דרך בן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מסתמא כוונתך לאחר הסתלקות בנו של רבנו הזקן. היו לו שני בנים, אך הם הפצירו בחתנו לקבל עליו את ההנהגה.

שאלה: האם המנהיגות נקבעת ע"פ עקרונות ולא ע"פ ירושה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: רק ע"פ עקרונות; רק מי שיש בו ההתאמה והנטי' ("אפטיטוד") בכיוון מסויים. מי שיש לו אב שהקדיש את עצמו כל ימי חייו לעקרונות מסויים, כך שהם חדרו וחלחלו בעצם מציאותו — מן ההכרח שהדבר יחדור ויחלחל גם לרעייתו ולילדיו. כשאדם חדר בעיקרון מסויים, הראשונים שיושפעו מכך יהיו בנו ובתו; ואם הנושא הוא תורה או קבלה, אזי הבן מתאים לכך יותר מהבת⁸.

הסיבה לכך שהבן מקבל עליו את ההנהגה היא — לא מפני שהוא בנו של המנהיג, אלא מפני שיש בו המדה הגדולה ביותר של צדקות, חינוך והתלהבות שקיבל מאביו ומסביבתו, ולכן יש לו סיכוי גדול יותר. הצמח-צדק הי' יתום החל מהשנה השלישית לחייו, ורבנו הזקן טיפל בחינוכו באופן אישי; ולכן היתה לו אפשרות רבה יותר לקבל חינוך זה, אפילו מבניו של אדמו"ר האמצעי.

הסבר זה הוא עבור אדם משכיל. חסיד צריך לקבל הסבר רוחני יותר: מהותו של "רבי" אינה נקבעת ע"י ענינים מקריים או זמניים, אלא ע"י דברים שלמעלה מאתנו. בנו של המגיד ממעזריטש שימש כממלא-מקומו למשך חמש שנים בלבד, ולאחר-מכן נפטר; הדבר אינו תלוי בענין גשמי, אלא בענין רוחני ואלקי.

*

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הנני מאחל לכם כתיבה וחתומה טובה, ובשנה הבאה אשאל אתכם ביתר תוקף אודות ההישגים שלכם.

שאלה: בכמות או באיכות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בודאי ידוע לכם הפתגם של איינשטיין⁹, שהכמות הופכת תמיד לאיכות...

ישנו מאמר מעניין במדרש רבה¹⁰, שאילו הי' חסר יהודי אחד ממשים ריבוא שהיו בהר סיני, לא הי' הקב"ה נותן את התורה. לא רק

(9) אלברט איינשטיין, מגלה "תורת היחסות", שגילה שחומר יכול להפוך לאנרגיה (המור"ל).

(10) דבר פ"ז, ח.

(8) כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה אל האשה היחידה שנכחה במקום, ואמר: סלחי לי על כך שאני אומר זאת, שכן אין זה רעיון אישי שלי (המור"ל).

יהודי שבדרגת משה רבינו, אלא אפילו אותו יהודי שהחזיק פסל באהלוי¹¹ — אם הי' חסר, לא היתה התורה יכולה להינתן.

תשעה בני-אדם בדרגת משה רבינו אינם מהווים מנין לאמירת "קדושה", אף שיש בהם כח עצום של איכות; אבל אם ישנה כמות של עשרה יהודים — אפשר לומר "קדושה". ועד"ז אומר המדרש, שבשביל נתינת התורה הי' צורך בשישים ריבוא.

זוהי ההוכחה הטובה ביותר שכמות ואיכות יכולים להשתנות מזה לזה.

